

# Catalunya Artística

TIPOS DE LA TERRA



L' AVIA. — Dibuix de F. SARDÀ.

15 cèntims



L' altre dia á taula rodona,—una taula rodona de fora, á 2 pessetas el cobert,—vaig presenciar una escena, que simbolisava, en certa manera, un dels obstacles que mes s' oposan al avens, aquí á Catalunya.

La cosa en sí no era rés: lo que suggeria, li donava la importancia d' un simbol.

Al arribarhi, s' estavan dinant y mentres me portavan els plats endarrerits, vaig entretenirme passant revista als que, junt ab mí, s' assentavan tot voltant de la taula. Desseguit vaig ficarme en un tipo, qu' estava devant per devant meu.

Era un homenet d' edat indefinible: lo mateix podia tenir 30 anys que 40. Calvo, ab un cercle de cabells d' un ros desmayat y malalt en la base de la clepsa deprimida; ulls enfonzats, de mirar indecís, perduts en concas inmensas que vorejava un rudiment de cellas; nas de bech de lloro, amenassant una boca rectilínea de llavis prims y sense color; y per complement, una barbeta curta, sembrada de pels groixuts d' un roig que brutejava. Tot l' aspecte d' aquellas faccions denotava una depressió física y moral que feya pena. El cap estava sostingut per un coll llarch y prim que semblava un manat de cordas d' aparents qu' eran els muscles y arterias, ab una nou sortida, hont podía estudiarse en el viu tot el mecanisme de la deglució, y era continuat per un cos raquitich, perdut en un trajo de vions. Lo mes caracteristich, era la irresolució ab que 's movian las mans, traduhint la falta de voluntat mes absoluta.

Junt ab mi havia entrat en la sala de la fonda, un senyor alt, gros, vestit d' alpaca; front recte ab una ratlla vertical entre las cellas, que 's movían y s' ajuntavan á cada punt; el baix de la cara ample y de faccions pronunciadas, ab barba retallada ja grisenca; gestos decidits y serens, reveladors d' una gran següretat y confiança. Era l' antitessís del tipo anterior y pera fer mes visible el contrast, va as-

seures al seu costat, en que hi havia un lloch buyt.

L' un era un propietari rural: el segon negociant en fusta; comprava boscos y tenia fábrica de serrar.

Per casualitat eran coneguts; havian estat en relació per la compra d' un bosch, propietat del primer, sense que 'l negoci arribés á realisarse no sé per quinas rahons. Lo cert es que 'l negociant, al assentarse, feu:—Vosté es fulano, vritat?—Segons sembla, no mes s' havían vist una vegada y durant curts moments.—Per servirlo,—contestá 'l propietari.—Y varen comensar á discutir llargament sobre la compra-venda que no s' havia realisat.

Tots dos deyan que la culpa era de l' altre y exposavan las sevas rahons. El propietari, ab una veueta prima, com disculpantse. L' industrial ab fermesa, fent afirmacions absolutes, dominantlo. Per lo que vaig poguer entendre, la rahó era de l' altre.

Tenia pressa y vaig deixarlos encara discutint: no sé qui va convencer á 'n el seu contrincant, pero juraría que l' industrial va lograr que l' altre li dongués la rahó, ab tot y no tenirla. Parlava ab tanta següretat y fermesa!

El que mes crida guanya, tinga rahó ó no 'n tinga. Per aixó l' agricultor, el terrassar, que sempre parla ab feblesa, veu desatesas las sevas reclamacions mes justas.

Es un mal que ve de temps. Y la seva causa fundamental, el menyspreu ab que 's considerans els treballs de la terra, lo que Tolstoi anomena 'l treball del pa.

Deixalla del feudalisme y consecuencia natural de la divisió en classes,—no menos reals perque no estiguin consignadas en cap lley, qu' al contrari, proclama com per sarcasme la igualtat dels homes, que la mateixa lley destruheix,—tot treball es considerat com una degradació, com un rebaixament, y tant mes com mes útil sigui.

Sembla com si l' estat natural de la existencia, fos la vagancia absoluta; l'ideal de l'home, 'l no treballar; y la acció mes noble, consumir el treball dels altres, en una estéril inacció improductiva.

No es extrany, donchs, que 'l treball del pa, el primordial, el mes útil y necessari, sigui mirat com el mes baix y despreciable, recayguent aquest despreci sobre 'ls que l'executan.

Hi ha que veure de quina manera en las villetas... y vilassas, els botiguerets, els escribentots, perdonan la vida al pagés: hi ha que veure la mueca burleta dels seus llavis cuan parlan del terrassar. Sembla com si 's tractés d' un sèr inferior. L' home que mes en contacte está ab la Naturalesa, inferior á 'n els nyicris de ciutat, ab l' ánima deformada per totas las convencions y 'ls servilismes!

Y aquest desprecí, el pagés, treballador ó menestral, el sent al seu entorn fent que 's tanqui á sí mateix, com tortuga dintre la closca, y 's mostri refractari á todas las ideas, á todas las innovacions que li venen de ciutat, d' aquesta ciutat qu' ell mira ab desconfiansa, porque mes d' una vegada n' ha sentit ab dolor, las mofas y desprecis.

D' aquí que 'l pagés visca en la rutina, desconfiat, d' ell mateix y dels altres, conreuhant la terra ab els mateixos procediments primitius dels seus rebasavis, en la mes absoluta inmovilitat moral, mort en vida. D' aquí que la seva veu sigui prima, feble, fins cuan demana la cosa mes justa y rahonable,—per exemple, la rebaixa de contribució de las vinyas filoxeradas, que molts pagan encara com en els millors temps de la seva producció, ab tot y no cullirhi ni un sol rahím, y haverhi una lley especial que 'ls representants d' aquest Estat, que viu casi exclusivament á l' esquena de l' agricultor, ni manan cumplir ni compleixen.

Seria una obra redemptora donar conciencia de la seva dignitat á 'n aquesta massa treballadora, que lluyta constantment ab la Naturalesa, per' arrencarli lo que fa viure á 'n els homes. Per neutralisar l' efecte depresiú del desprecí injustificat que sent pesar sobre d' ell, se li hauria de fer veure, á 'n el pagés, que 'l treball no es una humillació ni un càstich; que lo indigne, no es que las abellas recullin la mel sino que 'ls burinots se la menjin, sense portar res á l' obra comú; que 'l seu treball, el del pa, es el mes noble de tots, porque es el natural y indispensable en l' home.

Aixís, donantli confiansa en ell mateix, enal tintlo á sos propis ulls, se li faria obrir l' esperit á las ideas que volvorejan entorn seu y que mira ab indiferencia, cuan no ab desconfiansa, fentlo entrar definitivament en la vía del progrés, al despertarli 'l sentiment de confraternitat ab els demés homes, qu' avuy considera com á superiors ó enemichs.

Tant com no s' empengui de ferm aquesta bona obra, serán inútils tots els intents pera deslliurar á 'n els homes. La forsa está en la terra y 'ls que la treballan. Es el pes qu' ha de fer caure la balansa.

JOSEPH PIULA.



### La mala criansa

El noy crida á tot cridá.  
Te la boca molt grossa  
y el pulmó fet exprés. A cops de cossa  
tot ho tira á rodá.

Com que 'ls pares ho fan, ell també ho fá.

—El ventre que t'aguantal—diu la mare,  
y escupint de gayrell, mastoga 'l pare  
—Fumli bufa y callará!

Cau el cop y el noy para de bramá.  
Clou las dents, se mossega, tot s'irrita  
y agafa pe 'ls cabells á la petita  
que se 'ns posa á xisclá.

Com que 'l pare ho sol fer, ell també ho fá.

—Mira qu'es prou!—la mare diu al pare,  
y agafant una vara  
casi 'l cuyda á matá.

El noy se 'n va á recó per gemegá  
y posantshi las mans, ab els ulls closos  
y els llavis tremolosos  
se posa á renegá!

Com que 'ls pares ho fan, ell també ho fá.

Al cau de la taberna se'n va el pare  
y cap á pentinarse vá la mare  
—Que renegui; que importal—Rés els fá.

Ell escupint de tort, embotornada  
la vista per 'l excés dels ayguardents:  
Ella xaparra, bruta y mal prenyada  
fins á dalt de las dents.

¡Un altre, encara un altre 'n parirá!  
aixó ray, tant els fá!

RAFAEL NOGUERAS Y OLLER.



### Rima

En va potentas s' alsan mil barreras  
intentant deturar al huragá,  
que si aqueix, ab sa forsa, vol destruir las,  
al fi será!

Entre 'ls dos s' interposan molts obstacles  
combatent nostre amor... pero es en vá;  
que lo que nostres cors ayments ens dictin,  
al fi será!

ANTONI CANTALLOPS.





CAP AL TART.—Impressió, per X. Dachs.

## El perdó del Bouddhista

Lo qu' ara vaig á contarvos succehí á Kharbin, petit lloch de la Mandchouria septentrional, durant el mes d' Agost de 18.... Els russos s' havían apoderat d' aquella vila. Els afrentosos fets de Blagovestchensk, hont, á consecuencia de la falsa interpretació d' una ordre imperial, un general imbécil havia manat anegar á mes de quatre mil xinos pacífichs, despertaren á la vida els terribles instints guerrers dels cosachs.

«Nosaltres no fém la guerra per la política, —me deya una vegada un oficial cosach—nosaltres la fém ab tota l' ánima, tan sols pera fer guerra. Es el nostre element.»

Una tarde, un soldat rus volia divertir-se ab un pobre xino que passava pe'l carrer venent fruytas, y comensá á dirigirli preguntas. El xino, que no comprenía 'l rus, no sabia pas que respordre y exasperat el cosach de que no li tornés resposta, descarregá 'l fusell, disparant-li un tret, quina bala s' incrustá al ventre del infelís venedor de fruytas. El rus se salvá precipitadament confonguent-se ab sos companys y 'l pobre xino fou portat al Hospital militar.

Aquest fet impresioná desagradablement al general. El bon home desitjava guanyarse la simpatía dels xinos per medi de la dolsor y de l' afabilitat, ja que son Govern tenia l' intenció

d' anexionarse aquell pahís. Cregué, donchs, que debia compensar la dolenta impressió que l' incident tenia, per forza, que produhir als xinos, ordenant l' instrucció d' una sumaria judicial severa, y castigant al culpable d' una manera exèmplar. L' idea no podia pas ésser més europea: el cástich que compensa 'l crim.

L' instrucció del procés, prengué un caràcter altamente dramátich, per la crúa juxtaposició de la «moral» xina y la justícia europea.

Pera comprobar l' identitat del assessí, el jutje militar aná al Hospital á rebreer la declaració del ferit, qui es-

tava poch menys qu' agonitzant. Un rus era l' intérprete. Jo reduheixo ma tasca á transcriure fidelment las preguntas y respostas:

—¿L' has vist bé al soldat que ha fet foch contra tú?

—Sí, l' he vist molt bé, porque havia parlat forsa estona avants de que disparés.

—En aquest cas ¿si te 'l presentessim entre mitj d'un gran nombre de soldats, serías capás de reconéixe'l?

—Sense cap dupte; mes no 'l vull pas denunciar.

—¿Cóm? ¿No vols designarlo? ¿Per qué?

El xino, fet gayrebé un espectre, obrí sos petits ulls hont semblava brillarhi una flama estranya. S' incorporá y extenent la mà solemnement digué:

—Tú, el rus, el fort y el sabi ¿no 'l saps el per qué? ¿Tú no ho compréns? Donchs escolta: Aviat tinch de morir; ho sé, ho sento. Mes vull morir tranquil, en pau ab els homes, en pau ab l' Univers. Es per xó qu' avants d' abandonar aquesta existencia vull perdonarlo. Jo no vull fer sofrir. Es menester tenir cor y tenir cervell. ¿Per qué ferne morir á dos, si ab un sol que mori ja n' hi ha prou?

—Mes si tú no 'l denuncias nosaltres podém equivocarnos y atribuir el crim y ferlo expiar á un ignocent.

—¿Pero ho faríau aixó?—exclamá 'l moribond.

Y fent un esforç sobrehumà, s'incorporà mes encara y prenent un ayre veritablement magestuós, seguí dihent:

—Vosaltres constituïreu un tribunal y enfront d'ell s'acusarà y ell jutjarà y condemnarà, encara que jo no ho vulga. ¿Vritat? ¡Oh! infàmia, crim, ferositat!... ¿Voleu assessorar á un sér que no us ha fet cap mal; que tan sols me'n ha fet á mí? ¿Ab quin dret? Aquest es un assumpto meu y de ningú més. Jo no l'he demanada pas la vostra justícia perque'm venji. Ell m'ha mort: jo 'l perdono. Si jo no vull la vostra venjansa, tot lo que faréu serà inútil. Jo perdono. Vosaltres no sou ningú pera jutjar.

Els funcionaris russos quedaren aturdits. Sos cervells acostumats á rumiar las mesquinas ideas de la justícia occidental, no estavan pas prou forts pera rebre aquella lliçó. Restavan silenciosos. Per fí, un d'ells, recomensá l'interrogatori:

—Mes si nosaltres no 'l castiguem, potser encara farà mal á algun altre.

—No, no,—cridá 'l xino, cada volta mes excitat,—esteu equivocats. Si 'l castiguéu s'exasperarà y pecarà de nou. Si jo 'l perdono ja no voldrà fer mal á ningú més. Y no'n voldrà fermés, perque una volta que n'havía fet el varen perdonar.

El jutje d' instrucció volgué de totes maneres confrontar un número de soldats sospitosos, ab l'agonitzant. Entre ells s'hi trobava aquell sobre 'l qui requeyan las mes grossas sospitas. El xino 'ls deixá passar tots, dihent sempre:

—No... No... No...

El darrer que li fou presentat era el presunt culpable... Una emoció intensa se reflectí en el rostre de la víctima. El xino 'l mirava enmitj d'un silenci profund. Després d'alguns minuts preguntá al jutje:

—¿Y qué li farán á 'n aquell que jo acusi?

—El condemnarém á treballs forsats per tota sa vida.

—Donchs jo no acusaré á ningú. Y després, aquest qu'ara tinch al davant y que jo havia cregut qu'era l'assessí, no ho es... M'havía equivocat... No es

pas ell... Y abstracció feta 'de tot lo demés, jo vull perdonar á fí de castigar utilment y de morir tranquil.

El jutje d' instrucció desesperat del giro que prenía 'l procés, li digué ab tó d' insolencia, digne d'un funcionari públich.

—Lo tens que denunciar. Jo ho vull. Es ton deber. Tú 't sublevas contra 'l funcionament de la llei y de la justícia.

—Calla,—replicá la víctima—y no me'n parlis de deber. Lo qu' es el meu deber tu no ho saps, jo sí que ho sè. Si tú tens per deber buscar á un ignocent, desde l' instant en que jo 'l perdono, pera fer caurer sobre son cap el pes d' una venjansa que jo no vull, quedat ab ell. Jo no vull saberne rés d' aquestas odiositats. Y encara 't dich més. Si entre mitj dels soldats que m' heu mostrat, hi fòs el culpable, vos tornaria á dir: No... no... y sempre no. Y si tú, á pesar de tot, fas jutjar y condemnar al quí creus el culpable, jo, á tú t' acuso de dugas vegadas assessí: contra ell y contra mí, perque matas ma voluntat; alashoras tú serás un criminal!. Al que m' ha mort jo 'l perdono.

## NOTAS XAMOSAS



EL MUMAT.—Dibuix al carbó, per J. Guardia.

El xino que havia parlat plé d' emoció y acompanyant sas supremas paraulas de gestos convulsius, eis derrers avants de la mort, caygué sense sentits.

«Jo perdono» fou sas últimas paraulas. Una hora mes tart era mort.

Fins l' ànima endurida dels oficials cosachs s' emocioná fondament pe'l espectacle d' aquella mort magestuosa. Una vegada mes el sublim pensament de Buddha havia vensut á la cega y sanguinaria Themis. L' Asia, encarnada en el cós marcit del xino ignorant, humiliá á l' Europa, al Continent gelós de sa civilisació... Y allí hi há quatre cents millions d' ignorants!...

Vaig veurer plorar als cosachs. El procés fou abandonat. Y jamay s' ha sentit parlar á Kharbin de novas violencias comesas pe 'ls soldats russos.

ALEXANDRE ULAR.



### Primavera trista

Ja torna'l temps d'or ab sos dias espléndits  
ubriachs de colors y de llum,  
y torna en mon cor la tristesa inefable,  
aquella tristesa qu'alegra y consúm...

Tot riu y tot creix, tot canta y s'anima  
y va deixondintse y reviu:  
Natura vestintse altre cop ab sa gama,  
las aus repréent llurs concerts dintre'ls nius...

Tot canta y tot riu, pero mon cor plora  
y anyora l'hivern ja esvahit:  
perque's troba trist entre tanta alegría,  
perque li fa mal tant brugit;

perque aquells colors esclatants y metálics  
li cegan els ulls ab son brill,  
perque tant fresseig y tan folla alegría  
al ànima li porta l' *espleen*;

perque lo color que mes plau á sa vista  
no es pas el vert, sín'l gris;  
perque mes que'l cant de las aus dins la selva  
li plau la quietut de la nit...

Ja torna'l temps d'or ab sos dias espléndits  
ubriachs de colors y de llum,  
y torna en mon ser la tristesa inefable,  
aquella tristesa que alegra y consúm...

IGNASI SOLER Y ESCOFET.

### lleguer repás de literatura

### y Arts portuguesas contemporánias (1)



JULI CESAR MACHADO

Es atrahent y dolorosa la vida del gloriós y malhaurat poeta. Home de cor avans que tot, al cor subordinava sas més íntimas afeccions; el cor li doná alegría, el cor va portarlo al suicidi. Si 'ls antichs trovayres cantavan un ideal y á 'naquest ideal lluytavan coratjosos assolian llo-rers ó morian ab fer-

mesa, Machado somniava el més gran dels ideals, la més valenta empresa: volía torcer las lleys fatals y certas de Natura; volía imposarse als principis crudels de l' atavisme, allunyant á son fill, únich ideal de son cor, de la corrent viciosa iniciada per son avi y qu' ell havia vensut ab grandesa d' esperit y gegant esforços; somniava la felicitat, no per l' egoisme de fruirla, sínó pera llegarla á son fill. L' ànima amorosida del pare, embolcallava la exquisida y flayrosa tendresa del poeta. Anomenar el valer literari de sas obras, seria profanar sa memoria; es poca la dolsa harmonia dels seus versos, es esquivada la merescuda popularitat que 's guanyá, devant l' hermós exemple d' amor de pare, devant l' abnegació pe 'l sacrifici, somniant, pobre ilús, una existencia tranquila per son fill, tornantse descregut, aturdintse per no escoltar y regoneixe la veritat de la terrible lley que li condemnava el sér á qui més estimava al fi funest, trágich, curull d' una vida desordenada y viciosa. Aquesta intimitat de sentiments s' exteriorisava ab sos amichs; ells eran els elegits pera compendre sas penas, pera descobrir sas esperansas. La celebritat, immortalisant sas obras, no més ens parla del magistral escriptor y eminent poeta; l'amistat arrodoneix y enlayra sa figura, esbrinant las bellas de sa ploma y las flayrosas angunias de son cor. El bon y vell amich Zacharías d'Aça, el distingit escriptor dugas vegadas notable, per sa erudició adquirida tal volta en una experiencia amarganta y per son talent, convivia, amigablement y gayrebé íntimava ab Machado.

Pera donar un cabal concepte biográfich, dintre'l poch espay de que dispo, posant de relléu al mateix temps la figura simpática y conmovent del poeta portugués, seguiré extrayent els passatjes més substanciosos del brillant article que á manera de oració y d' anyoransa, va dedicarli Zacharias d'Aça.

La vida moral del poeta, la lluyta incessant que l'

(1) Vegis els números de CATALUNYA ARTÍSTICA, del 78 al 107 inclusius.

agreujava, la veyém condensada á n aquestas paraulas á la vegada trist recort y temensa d' endevinar un pervindre terrible. "En *Apontamentos d' un folhetinista*, s' hi troba el retrat d' un home alt, elegant, de fesomia suau, inteligent, mans llargas y esllanguidas, dits aristocrátichs y l' inexplicable *qué* de la seducció en ulls, somriure y maneras... Ni era caballer, ni descendia de nobles, empró tenia la noblesa que donan l' inteligencia, el físich, la figura; reunia l' *quid* de la superioritat, el tó especial del bon gust... era un *gentleman*, un senyor... Aquest retrato es el del seu pare. Els que'l coneixeren dirán si l' amor filial fou qui dirigí la má del artista al bosquejarlo ó si'l dibuix no es superior al original, pró lo que sabem, per habérnosho dit ell mateix, es que l' seu pare "va viure, va divertir-se, va derrotar tres fortunes al florir de juvenesa!... Aquesta terrible y destructora passió pe' ls plahers de la vida de món, may el seu cor de pare sospitá que pogués rebrotar més vigorosa en el fill escullit de la seva ánima. Es que entre ells s' hi interposava el vel espés de l' amor comú als pares y als ayments: era com un mirall de dugas caras, en la del devant veyá, el desgraciat pare, la figura ideal, el sér somiat... al altra banda hi havia el veritable, el real, el qu' éll no podia veure. Poch avans de son suícidí, no recordo ficsament la época, ensopegantme ab Juli César Machado prop de l' Aterro, enrahonant de viatjes va dirme:—Tú no has viatjat may?... És cosa bona. Jo t'inch intent de fer una passejada fins á París nó per mí, que ja ho coneixo alló, es pe' l' meu xicot... —El desgraciat no va anar á París pró va trobar aquí la temptació del Mal! Aquesta se troba á tot arréu." Aixó es el prólech del drama que tan trágica fi debía portar. En vá procurava separarlo del viaró funest que l' arrasrava; en vá s' enganyava á sí mateix, adelerat, prolongant el somni enganyador que debía mostrarli tan crua realitat... Pobre pare!..." "Cuan vas veure el fill, l' estimat de la teva ánima, al lit barruer dels suicidas, y enfosquit l' enteniment, entelats els ulls, vas mirarli l' rostre groch, sagnant, agonisant, en aquest pas per tú may esperat, quin dol seria l' teu, pobre pare! .. Ab crits, sanglots y llágrimas, enrahona en aquestos moments el cor atribulat... El dolor elocuent es fals, el verdader es callat". Dintre aquest desgraciat ideal passa la vida del literat y del poeta, y 's compréndrá la diversitat d' emocións y aspectes que vessava en sos primorosos treballs. No vull interrompre l' estudi de Zacharias d' Aça pera no desmeréixer ab la meva prosa... tan prosaica, donchs la amistat per fonda que siga no permet enlletjir, barruerament, lo que ja en sí enclou tantas bellesas. M' acontento ab el paper de fidel traductor. "Aquest nom de Machado ve de lluny en la meva memoria, evoca en mí, tal volta, la més antiga recordansa literaria, la primera. Vé de 1850; jo tenia onze anys. Vaig llegirlo en una revista literaria firmant uns versos y va ficsarlo el meu èsperit, la circumstancia original de venir acompanyat de la declaració de que el poeta tenia catorze anys d'edat. Alló vá impresionarme. En la meva ignocencia no imaginava que 's pogués ser poeta tan jovícel.—Ahir, fullejant la *Semana*, petita ilustració de 1850, dirigida per Silva Tullio, vaig trobarhi la primera producció en prosa del que fou després ilustre en la novela, en la rondalla y en el folletí. S' anomenava

*Estrella d' alva*.—Al costat d' aquesta estrena, campejava la prosa del *Anathema* del que vingué á ser el gran escriptor, el gran mestre de la novela portuguesa, Camillo Castello Branco —Estrella d' auba!... Ben escullit títul pera la matinada d' un día esplendorós... Coincidencia estranya!... Cosa singular!... Aquestos escriptors que abdós tenian l' estra de fernos riure de las miserias humanas, van acabar trágicament suícidantse! Trent' anys després d' haberse conegut y de Camillo, el més vell, (tenia alashoras vint y quatre anys), haber presentat en el món de las lletras "aquell menut, el *Machadinho*, que li va sortir escayent", ab petit interval de temps, van acometre tots dos el gran y definitiu viatge. El més jove primer!... Y no fou el fi; la mort de Camillo, el colossal y dramátich novelista, vensut, cego, abatut per la malaltia, lo que més profunda impressió va causarnos, no; lo que més va conmourens á mi y á tots, fou l' últim acte d' aquest drama burgés y banal que comensá tenint per protagonista un jove pervertit y quina memoria no 's pot defendre ni en la vida ni en la mort, y que va acabar arrastrant al desgraciat pare, plé de forsa y de talent al suícidí, á aquella horrorosa mort crudel á la vista y al pensament!... L' autor d' aquells versos de catorze anys y d' *Estrella d' alva*, sols vaig conéixer temps després y cuan el seu nom ja era apreciat y popular com á folletinista. Excitá una gran curiositat el seu volúm de *Contosao luar*... En vuyt mesos se 'n van vendre tres edicions! Es raro y fenomenal entre nosaltres un tal éxit avuy mateix: pró trent' anys enrra es cas que maravella! Narrador de primer ordre, era en las petites reunions d' amichs atents, espirituosos y alegres, allá ahont éll trobava el seu públich y las sevas victorias: en l' art de la paraula las sevas rondallas, historietas, gatadas... tenian allavors el valor que tenen els quadrets dels *petits flamenchs*, vius, sorrollosos, plens de colorit y moviment. Acabat el cuadro, obtingut l' efecte. Machado 's despedia si la reunió ó l' *encuentro* havían sigut fortuits; pró si éll se quedava, ningú diria qu' aquell rostre serio y potser una mica trist, era l' del artista que ab la seva exuberant mímica fisionómica, ens havia fet riure fins á trencarnos. Aquells curiosos articles de la *Gazeta de Portugal*, qu' éll va batejar ab el sorollós nom grechmacarrónich de *Paparoka Biblion*, provan que l' autor de *Vida Alegre* no era llech en l' art de Vatel, y podía enrahonar ab la magistral autoritat d' un *collega* emérit de Brillat-Savarin. L' ilustre folletinista que sempre va viure de las lletras y ab las lletras semblava esquivar las grans reunions ab sos confreres, pró fou íntim amich de Campos Valdéz, el célebre empressari; de Galeazzo Fontana, el gran arpista, en quina casa, al Chiado, algunas vegadas várem esmorzar ab Domingo Martins, Bulhão Pato, Joseph d' Avelar, Severo y altres, uns morts, vius els demés, pró que, *sicut nos*, ja miran cap al passat; de Benaventano, el famós baríton; de Mongini, l' extraordinari tenor; de Rafel Bordallo; de Pau Plantier; del Dr. Hopffer; d' Emili Mouchet, *et j'en passe*... Els italiáns de "St. Carles"; els veteráns de "D.<sup>a</sup> Maria"; del "Gymnasio"; de "Trindade"; algúns de l' Academia de Belles Arts, com Luppi, foren la societat qu' éll més apreciava, els homes ab qui més se tractava. Ab aqueixas páginas soltas escampadas ací y allá, un edi-

tor verdaderament artista, faria alguns volúms y faria també un meritós servey als que després estudiïn la societat del nostre temps. Entre aqueixos escrits de tots els genres, hi ha una serie de retratos de contemporanis, morts y vius, que 's destaquen en las obras del notable folletinista y que 'ns revelan una nova fase, més qu' aixó, casi un home nou y pera tots desconegut: vá posalshi el títol de *Notas paro o dictionario dos portuguezes notaveis do meu tempo*. Uns son fins, elegants, espirituosos com el d'Antoni da Cunha Sotto Maior; altres están dibuixats ab quatre ratllas, ab l'agudesa y xiste cómich y entremaliat del llapis d'un caricaturista. Aquestos perteneixen, uns y altres, á la seva *manera* habitual, mes el d' Herculano es de diferent estil. En mitj d' aquesta *galeria* d' obras lleugeres, se destaca el busto del gran historiador. La paleta no es la mateixa, el pincell sever y magistral.—Hi ha en la llista de las sevas obras una quin títol sobressurt d'entre tots com enlluminat per una llum sinistra: es la que s' anomena *Da locura e das manias em Portugal*. Assumpto pera un metje, impropï per un folletinista y menys pera un poeta. Va ferme sempre un efecte singular aquell títol de ruí pressagi. Un sent com un tremolor al llegirlo. Lopes de Mendouça també va escriure las *Memórias d'un cloido!* Y no valgueren, á abdós, l' altesa y gracias d'esperit, el talent flexible y brillant exercitat en la lluyta de ideas y passións: abdós acabaren bojos!... Dos vensuts de la vida, aquestos!... L' un va morir d' aqueixa mort calmosa y horrible de la bojeria, més crudel pera 'ls estranys que la veuhen caminar; l' altre, vegé la sanch porpra, escampantse, esquitxantli el rostre, mes la visió de la mort, per éll no fou terrible, fou consoladora: va tenir una mort antiga, va fugir á la tiranía dels Césars; y sentintse esvahírseli, ab la sanch, la vida, encara va poguer, llensant la darrera mirada sobre l' imatge del fill, dir á la seva companya en el sacrifici:—Que doís es morir!—Pobre Juli.“

La vida entre bastidors li proporcionava un medi favorito de distracció y li permetia estudiarla, analisarla aixís en individus com en epissodis. Va biografiar diferents actors en sa acabada obra *Os Theatros de Lis-*

*boa*. Impresionista expert, de tot ne treya partity argument pera xispejants crónicas. De sos viatjes va portarne tres volúms de lluminosas narracions ahont s'hi destacava la gran accentuació característica que la seva clara visualitat crítica li facultava. *Scenas da minha terra*, en las que hi ha páginas impregnadas de sentiment y d' art, revelan una gran ánima y un poderós talent. Va escriure dugas novelas, *Claudio y A vida em Lisboa*, y en son darrer llibre *Mil e una historias*, colecció de mil y un *esbocetos*, més que lo cómich del escriptor s' hi entreveu el relléu crítich del dibuixant. Després del éxit sorollós dels seus *Contos ao luar* y de las tres edicions que s' agotaren en menys de vuyt mesos, admirat d' una acullida tan franca, tant més de sorprendre cuan se tractava d' un pahís com el seu, ahont las caixas d' empenyo tenen més feyna que 'ls llibreters, creyent que 'l títol suggestiu del seu llibre, més qu' altra cosa, havia fet el miracle de popularisarlo tant, exclamava plé de regoneixement:— Oh lluna! Que ningú vinga á dir qu'ets cuaranta nou vegadas més petita que la terra... pera mi has sigut cuaranta nou vegadas més gran que tot!

\* \*

Un día van preguntarli:

—Vosté es molt alegre.

—Una miqueta.

—Molt alegre ¿qué hi va?

—Molt alegre, si senyor.

—Peró vosté, seriament, está convenusut qu' es alegre ó que no ho és?

—Estich convenusut que soch el portugués més alegre que conech.

\* \*

En la época de Machado el folletí era el genre literari més apreciat. A París adoravan Jules Janin, Jules Lecomte, Paul Saint-Victor, com á deus de lo cómich. A Portugal, Juli César Machado era el primer folletinista, l' únich; ja li deyan “César Julius, folletinex maximus“.

IGNASI DE L. RIBERA ROVIRA.

Thomar (Portugal), Juliol 1902.

## Trossos

Y que brillants son las estrellas!  
Semblan escayres de diamants;  
fan obrí y cloure las parpellas  
cuan se somouhen rutilants...

Jo sols conéch, com las estrellas,  
dos fanalets de brill semblant;  
son duas llums brillants com ellas,  
mes qu' un escayre de diamant...

Son dos faróns com els que 's veuhen  
vora la mar, prop dels esculls;  
son las estrellas que m' atreuhén;  
la meva amor, son els teus ulls!

\* \*

El Sol aplanador,  
la vinya silenciosa...  
¿Recordas la dorsor  
d'aquella mitj diada calitjosa?

Tos ulls llampaguejant,  
tos llavis humits, rojos,  
els cors esbatgant...  
y nostres pensaments, tot d'una, bojos!

El meu amor febrós  
quin bon recort ne guarda  
d'aquell petó frisós  
que'ns vá fer tan ditxosa aquella tarde!

J. AYNÉ ROSELL



## Els mestres de la Poesia

Tasca difícilíssima, sino impossible, es pera 'l crítich reduhir á pocas cuartillas l'estudi d'una personalitat tan complerta com la que ofereix el célebre poeta alemany Joan Cristófol Frederich Schiller, nascut á Marbach (Wuttemberg) el día 10 de Novembre de 1759.

Y dihém qu' es la tasca de la crítica penosa en aquest cas, perquè parlant de Schiller, no podém oblidarnos de lo que respecte d' ell, deya nostre clarividant Ixart: "Hi há autors quin enginy admira, però quina personalitat privada no interessa. Podria dirse que, en cada hú d'ells, existeixen dos sèrs diferents ab vida independenta y propia, l' home y l' escriptor, sense

que jamay las obras d' aquest percibeixin l' influencia del caràcter, ni de las impresions, ni de las vicisituts d'aquell. Altres n' hi há, per el contrari, que no inspiran tan sols admiració sino també carinyo, perquè pródichs de sos tresors, naturals, expontanis y sincers, mostran ensemps la bondat de son enginy y l' hermosura de son ànima. Pera aquestos se guardan aquella curiositat y veneració que despertan á l' esperit els mes insignificants detalls de sa vida, aquestos son els que sugereixen el desitj de coneixels y tractarlos com amichs." (1)

Schiller pertany del tot al nombre d' eixos sèrs escullits. Pe'l crítich son tan interessants els petits detalls de l' agitada vida que seguí l' home, com las diferents manifestacions de son complex temperament literari. Militar en



SCHILLER

sa juvenesa, metje mes tart, advocat després y catedratic finalment; lluytant sempre ab els obstacles que s' oposan al progrés de son esperit indomable, víctima sempre, també, del medi ambient que'l rodeja, son triomf no arriba fins després de la Revolució francesa, que admirant la grandesa de son talent, el nombrá ciudadá francés. (1793).

Mes ants d' arribar al goig de tan estimable gloria, conquerida á forsa d' una lluyta incessant y gloriosa, cuants sofriments!... Cuantas penalitats!

Sa vida literaria no es menys agitada que sa vida vegetativa. Autor dramátich, poeta é historiador, enfront de sas obras el crítich dupta

y no sap en quin dels conceptes proclamarlo mes digne d' admiració. Certament sos dramas son els que més universal renóm li han valgut, més, veritablement, enloch de dramas escenichs son poemas dramátichs. En ells, més qu' un héroe, hi viu tot un poble. Predecessor d'en Wagner en el criteri de que en tota obra escénica es indispensable l' acompanyament lo mes exacte possible del medi ambient que té de rodejar als personatges, Schiller, posa tan exquisit cuydado en la descripció del cuadro 'hont se desenrotlla l' escena, com en la manera de manifestarse l' esperit dels personatges. En son *Wilhelm Tell*, arriba aquesta pintura del medi ambient á ésser tan fidel que 'l llegidor se sent transportat al cor de la Helvecia.

Altra de las manifestacions artísticas en las que Schiller se mostrá insuperable es en la forma de posar de relleu el caràcter dels personatges. Res d' apartos inverossímils, ni de mo-

(1) Prolech á la traducció dels "Dramas de Schiller," que figura en la Biblioteca "Art y Lletres".

nólechs incomprendibles. L'ànima de sos héroes se manifesta per sos actes, no per sas paraulas. L'hipòcrit temperament de la reyna Isabel de Inglaterra, que més que per rahóns d'ordre polítich sacrifica á sa parenta María Stuart pera no sofrir sa rivalitat de femenina hermosura, l'esperit cortesá del Comte de Leicester, colocat sempre en la difícil situació del home que vol, ants que tot, conservar sa influencia y que obrant de manera ambigua arriba á ferse tan digne d'estima pe'l poderós com pe'l caygut, en espera de que aquest se redressi y per agrahiment, un cop enlayrat novament, segueixi afavorintlo; la bona voluntat política del Baró de Burleigh que no dupta en sacrificar á l'ignocencia y en ofegar la veu de sa consciencia humana desitjós de l'assegurament de la grandesa de sa patria; la grandiositat del caràcter del Marqués de Posa en *Don Carlos*, y la pintura del ànima apassionada y bellíssima del desventurat fill del rey Felip II; la còpia exacta y fidelíssima del modo d'esser d'aquell fanàtich rey d'Espanya; el Duch de Alba, pintat allí de tan sublim manera que d'altra no podia ser, ni pensar aquell Neron del sigle XVI y com aquests, tots els caràcters dels personatges de sas obras se produheixen complerts y arrancats de la realitat, y com fills de la realitat ni un sol d'ells se coneix tant á sí mateix que puga *motu propi* revelar-se al llegidor; de dir qui son se'n encarregan sos mateixos fets.

També es digne de remarcar en las obras de Schiller la pintura que, de la época en que tenen lloch sas tragedias, procura fer. En *Don Carlos*, per exemple, pinta el fanatisme de aquella Espanya—digne mare de l'actual—que 's creya fer cristianisme arborant pobles y sembrant arreu la destrucció y la mort. En la *Jungfrau von Orleans*—“La donzella d'Orleans”—fa una descripció hermosíssima d'aquellas Corts mitjevals 'hont hi florian els trovadors y 'hont els reys eran els primers súbdits de las reginas de las *Corts d'Amor*, y en *Guillèm Tell* tren una còpia exacte de las sanas costums suïssas y'l poble es verdader protagonista de la obra, y sos sentiments l'ànima de la mateixa y 'ls hàbits fills d'aquells sentiments, la manifestació externa visible al espectador. Y citèm aquestas tres tragedias per no incloure-les totes en la llista y fer interminable aquest lleuger estudi.

De tots sos poemas dramàtics—y nosaltres anomaném poemas á las tragedias de Schiller, perque veyém en ellas totes las condicions—e en Richter exigia als poemas per ésser tals—el més important es la trilogia *Wallenstein* (1) hont se pinta ab un vigor imponderable l'ambició d'un personatge poderós que vol aprofitarse en son benefici dels horrors d'una guerra civil. El mes conegut, potser, y 'l que primerament li obri las portas del temple de la Fama, es son drama *Els brigants*, poema dramàtic que fou precedit de dos àssaigs: *Guillèm de Nasau* y *El Comte de Medicis*. Després dels dos primerament esmentats, els que, á nostre humil judici, son millors entre tots, son *Guillèm Tell*, *Don Carlos*, *La donzella d'Orleans* y *María Stuart*.

Ofereix també, Schiller, el caràcter de poeta líric y baix aquest punt de vista es tan digne d'estima com baix el d'autor tràgich. En l'*Almanach de las Musas* (de 1795 á 1801) redactat juntament ab en Goethe, hi publicá varias poesias epigramàticas, però las que l'han immortalisat en aquest concepte son sas famosas cansóns: *L'alegría*, *Els Deus de la Grecia* y *La campana*.

En aquesta última, qu' es la mes universal de totes, Schiller se revela com el primer poeta líric del món. En ella, el lector, no sap qu' admirar més, si la grandiositat del concepte ó la magnificencia de la forma; si l'esperit ó 'l vestit ab que s'engarlanda.

Finalment, la personalitat literaria del cèlebre poeta de Marbach, té dos aspectes més, potser els menys coneguts, però també admirables. El de historiador y 'l de crítich. Com á obra hermosíssima, en el primer concepte, citarem *La Historia de la guerra dels trenta anys* per ésser l'obra més acabada y perfecte que d'història escrigué, y en el segón, un *Tractat sobre la poesia popular y la poesia conreuhada* que publicá en una revista qu'ell mateix dirigia enllá pe 'ls anys 1795 á 97.

Réstans ara, per últim, parlar de son estil. El de Schiller es enlayrat y noble com l'esperit que inspira sas obras. No té la cruesa del de Shakespeare, ni 'l fons de sas concepcions té l'ardida forsa de las del castellá Calderon, però tot en ell es magnífich y hermós, tot es heroich. Vicis ó virtuos, fals ó sincer, assessí

(1) Dividida en tres parts: “El camp de Wallenstein”, “Els Piccolomini”, y “La mort de Wallenstein”.

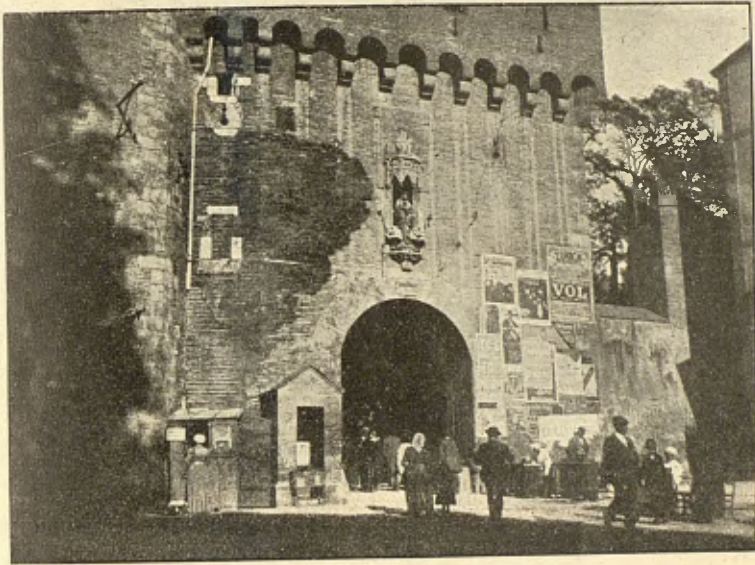
ó humanitari, tots sos personatges son héroes y com héroes parlan. Per xó son llenguatge que en altras bocas pareixeria enfátich, en la seva resulta bellíssim y perfectament harmonisat ab els sentiments dels personatges.

Mestre d'una escola moderna: la romántica, inútil es consignar l' influencia que Schiller ha

tingut en la literatura contemporània. Y tal es la forma de sas creacions, que ab tot y haver avuy decandit l' esplendor d' aquella escola, sas obras, com tots els fruïts del diví Ygdrásil del Geni, son ara tan admiradas y llegidas com eran cuan el romanticisme imperava en la lliberal república de las lletres.

E. DE BARADAT.

CORRENT PE 'L ROSSELLÓ



Perpinyá.—Portal de "Nôtre Dame".

(Fot. de Joseph Delpont)

### A la lluna

Cuan á las nits serenas  
de dolsa Primavera  
molt lluny de la ribera  
jo creuhí l' ample mar,  
pórtam alegres noves  
de ma Patria llunyana,  
la terra catalana  
hont tinch la meva llar.

Cuan las fredas despallas  
visiti de mon pare,  
cuan de ma vella mare  
contempli 'l nitxo fret,  
cuan regui ab tristas llágrimas  
resant tendra pregaria  
la tomba funeraria  
hont dorm mon germanet;

cuan dintre de la cambra  
mon últim sospir fasse,  
cuan mon cos se desfasse  
jayent en el fossar;  
cuan brandin las campanas  
de l' iglesia vehina...  
'llavors, oh lluna, vina  
ma tomba á il·luminar!

G. CASTELL DE LA SERRA.

### Mon anhel

Voldria teni un amor  
qu' endolcís la meva vida  
y 'm portés á dintre 'l cor  
que 's mustiga de tristor,  
sa llum de pau benhida...

Un amor sens interés,  
pur com gota de rosada,  
un amor per sempre més;  
mes dols encara que 'l bès  
de la frescal marinada.

Deixaríam la ciutat  
quin alé tot lo hermós danya.  
¡Lluny, ben lluny de son esclat!...  
Plau mes una soletat  
al bell cim d' una montanya.

Allá, solius, sens que rés  
ens vingués á contorbar  
viuríam per sempre més,  
en un constant y etern bès  
y en el goig d' un dols gosar!

PERE Z. ALEMANY.

CATALUNYA ARTÍSTICA  
CORRENT PER CATALUNYA.  
CAMPRODON

(Vistas fotogràfiques de Pere Surroca).



EL PONT NOU.



LA FONT NOVA.



"MAS LLANDIUS".—LA REMADA.

## Nostre segon petit Concurs literari

Tema I.—Accésit 2.º

### La sardana

Lema: *Costums de poble*

Per tot arreu no 's parlava d' altra cosa que d' eleccions. En el districte de Parrafell lluytavan dos senyors vinguts de Madrid á interessarse pe'l bè d'aquell trosset de terra catalana. Governavan llavoras els conservadors, y eran representats en el poble de Calavert per la respectable persona de D. Joaquím Rafolich, un fabricant de teixits en quina fàbrica treballavan uns 300 obrers; del partit lliberal n' era capitost D. Román Gatell, banquer y gran propietari. Afalagats abdós ab l' esperansa d' obtenir alguna recompensa honorífica y desitjosos de demostrar quin d' ells comptava ab mes forsas en el poble, empengueren ab gran dalit la tasca de recullir vots. Cada vespre reunían en llurs casas als elements mes actius del partit, y allí, ab la llista del cens á la mà, 's repartían bè la feyna.

Com á consecuencia llògica d' aquesta lluyta terrible, s' encenían odis, se desfeyan las amistats mes fortas; molts oblidavan el treball y ningú pensava en la festa major, que s' esqueya quinze días després del de las eleccions.

\* \*

—D. Joaquím, será precís que vosté en persona vagi á buscar al boig d' en *Mistela* per' anar á votar. Jo vaig donarli ahir la papeleta y avuy he vist que me li han cambiada.

—¿En *Mistela*, l' ataconador?

—El mateix.

—¿Y no 'l podrías acompanyar, tú?

—Ja li he dit, pero ell contesta qu'ha d'esser ab D. Joaquím y ab ningú mes que ab D. Joaquím.

—*Bueno*, donchs, aniré á votar ab en *Mistela*.

Serían las deu del matí del día de las eleccions, cuan aquella respectable persona entrava á cal ataconador, y poch moments després sortían els dos de brasset, perque en *Mistela* era un vell molt xacrós que ab molta pena podia fer un pas. De dret s' encaminaren cap á casa de la vila y al passar pe 'l carrer Major totas las comares y criaturas se quedavan en-

cantats al veurer tan extranya parella.—El portan á votar,—deyan tots.

Al mitj de la plassa, pera fer la guardia, hi havian representants dels dos partits. Al adonarse de la parella quetot xano-xano pujava el carrer Major, varen dirse entre ells:—Aqui hi haurá bullanga.

Y tal dit tal fet. Del grupo dels lliberals ne sortí un mal carat y ab tota la flema del mon, digué:

—¿A cuan te 'l pagan *Mistela*?

Ja n'hi va haver prou. En Bernat, l'home de forsa dels conservadors, s' hi encara, dihentli:—Llengut, mes que llengut; si vols alguna cosa tòcal á 'n en *Mistela*; del cop de puny que 't clavo 't faig saltar totas las barras.—Sí? ara ho veurém,—feu l' altre agafant al ataconador.

Acte seguit va veures á tots aquells homes apilotats, abrahonantse els uns ab els altres y clavant garrotadas de cego. D' aquella lluyta no 's podia dir quins eran els guanyadors perque tothom rebía; volían els d'un bando donar llenya als contraris y molt sovint era rebuda pe'ls companys. Exasperats per la confusió repetían ab mes sanya els cops de porra á tort y á dret; pero la brega 's pará de sopte al sentirse la veu feble d' en *Mistela* exclamant:—Soch mort! soch mort!

Com si fos el crit de campí qui puga, desaparegueren tots com per encant y 'l vell quedá allí ajegut dihent:—Soch mort! soch mort!

\* \*

Las campanas tocavan á festa y aquells tochs d' alegría revifavan els cors dels calavertíns que d' ensá de la brega 's trobavan encongíts. Després de la tempesta vingué la res-saga, pero la mar, cansada de lluytar, volía estar llisa y plana y desitjava tranquilat. Comesa la salvatjada, vingué la reflexió y llavors, si bè encara 'n restavan alguns de venjatiús, la multitud en general anhelava pau y unió, y per xó, aquells alegres repichs de campanas, remembransas de passos festius de llur vida, 'ls hi deixondía l' ànima y 'ls aixamplava 'l cor.

Ab ayre de goig observava 'l senyor Rector com l' iglesia s' anava omplint, y ab gran satisfacció veyá que sos feligresos havían tret de la calaixera els millors vestits. Al adonarsen que entre ells hi havían alguns que portavan envenat el cap, d' altres que ranquejavan y al

remarcar, sobretot, la trista figura del pobre *Mistela*, ab nafras en els brassos y nafras en el cap, els hi va fer veure desde la trona las fatals conseqüencias que porta la desunió dels que forman un mateix poble.

—Cuydeu las vostras llars,—els hi digué,—tal com ho feren vostres avis y deixeu la política d'avuy día per' aquells que 'n fan d'ella un ofici. Pau y germanor entre vosaltres, que teniu els nius sota un mateix cloquer.—

Ruberts de satisfacció sortiren els fidels de l'iglesia tot dihent:—Y tè rahó 'l senyor Recctor; ¿qué 'ns hi va ni 'ns hi vé qu' en Gutierrez ó en González siguin diputats? Salut y pesetas hi hagin, que lo demás son trons.—

Alegrats ensemps per la farúm de pollastre que per tot arreu se sentia, aná cada hu á casa seva á entaularse pera gosar ab tota tranquil·litat del gran dinar de festa major.

A la tarde, després de las duas horas passadas al café ab tota la familia, se dirigían els calavertins cap á la plassa á ballar sardanas. Hi havia tanta gent que pera atrevessar d'una banda á l'altra era precisó sofrir una munió d'em-pentas y cops de colze, haventse de parar moltas vegadas els grupos que feyan els homes. Per entre las camas d'aquestos corrian el noys, lo que dificultava mes el pas. Arribats á l'altre extrem se veyá en las aceras tres rengles de caderas, ahont seyan las noyas y las mares.

Tota aquella munió de gent, ab sa garleria constant, ab sas riallas francas y expontánias presentava un cuadro plé de vida y d'animació. Tothom sentia alegría: els noys, al veures lliures com els acells; els joves, que tenint conciencia de llur joventut consagran al Amor aquells jorns de festa; els pares, que, boy contemplant als fills, remembravan els temps passats.

El sol els batia de plé, sentintse gran escalfor. Feta la senyal pe'l fluvíol, comensá la música á tocar y tot seguit uns cuants homes formaren rodona; á poch á poch la rodona s'aná aixamplant y al empendre'ls músichs els llarchs ja voltava tota la plassa. ¡Quina dansa tan noble y hermosa! en ella s'hi veyan á pobres y á ríchs, amos y obrers, joves y vells, lliberals y conservadors, tots units, fruint aquellas notas de la terra, senzillas, plenas de melangia, compresas y sentidas porque son de casa y en ellas no hi ha cap influencia forastera.

La sardana anava seguint y'ls balladors ab

gran delit la puntejavan. El sol, amagantse derrerera 'l campanar va deixar de molestarlos.

MIQUEL ROGER Y CROSA



## Vell amor

D'una dona la mirada  
en el cor se'm vá clavar...  
¡Fonda fou aquella ullada  
cuan tant mal pogué causar!

Passa 'l sol deixant rodera  
en el cel de sos amors,  
com llum que viu reverbera  
en un prisma de colors.

Y passá aquella mirada,  
que com lluminar encés  
deixá rodera marcada  
que no's borrarà may més.

LLUIS G. ALMERICH.



## Bibliografía

LLIBRES Y PERIÓDICHS REBUTS EN AQUESTA REDACCIÓ

RINA Ó EL ANGEL DE LOS ALPES (2 tomos).

EL ÚLTIMO BESO (1 tomo).

LA LUCHA POR EL AMOR (1 tomo).

Novelas de CAROLINA INVERNIZIO.

L'acreditada casa editorial d'en Manel Maucí, d'aquesta ciutat, acaba de publicar aquestas tres interessants novelas de la coneguda escriptora italiana, Carolina Invernizio, ben popular ja en Espanya y per las Américas per haver sigut publicadas moltas de sas obras en el folletí d'importants periodichs d'aquets pahissos.

La Invernizio en els assumptos que desenrotlla en sas novelas sab conmourer, infiltranthi tot el sentiment d'un'ánima meridional. Ademés hi posa de relleu son bon istil y un llenguatge bastant pulcre, interés en la trama, que afegit tot á una moralitat que no pot esser censurada, fa de l'autora una de las mes apreciadas novelistas del nostre temps.

Tot cuant puga constituir una bona novela 's troba reunit en las obras d'aquesta escriptora: personatges del natural quins caràcters están sostinguts fins á la fi, expressió exacta dels sentiments, vehemens passions quin interés creixent corprén al llegidor, y tot aixó exornat de reflexions discretas, ben morals que conmouhen y educan, converteixen la novela que un te entre mans en un asperó de curiositat que vol satisfer no deixantla fins á terminarla del tot.

La casa editorial Maucí, devant del éxit que ha obtingut publicant las produccions de Carolina Invernizio, prepara pera mes endevant la traducció de las obras de mes fama, en castellá, de la genial novelista, ab el fi de que tothom conegui l'istil y 'l *savoir faire* de la escriptora italiana.

ARXIVER.



### Nostre folletí

Ab el present número repartim el **PLECH 18.<sup>e</sup>** de la preciosa y popular novela de costums del nostre temps

## LA PAPALLONA

original del eminent novelista catalá

**Narcís Oller**

Nova edició esmeradament corretjida per l' autor, y seguida d'un judici crítich del célebre novelista francés *Emili Zola*.

Acabada **LA PAPALLONA**, seguirá un llibre del genial poeta

**Apeles Mestres**

titulat

## CANSONS

Ha mort en aquesta ciutat, després de llarga malaltia, el que en vida fou l'elegant pintor en Baldomer Galofre, ben conegut del mon artístich pe'l gran nombre d'acuarelas, apuntacions y cuadros que havian eixit de son privilegiat esperit d'observació sempre fixo en las escenas reals plenas de llum y de color.

El malaguanyat artista fou un fervent enamorat del cel blau y puríssim d' Italia y de l' pahís andalús hont aná á recullir la major part de sas mes celebrados impresions pictóricas, encantant verdaderament la justesa de color ab que solía impregnarlas donanthi un relleu admirable que li feu guanyar gayre bé tota la reputació de que gosava 'l difunt pintor.

En un dels vinents números pensém dedicar un recort al malaguanyat artista, que be se 'l mereixen tots aquells que, ressortintse de la vulgaritat humana honran á la terra que va bressolarlos, treballant en vida pera deixar quelcom que enalteixi l' Art y las Lletras en todas sas manifestacions y cualevols que sian llurs camps.

Un recort al notable artista en Baldomer Galofre y que Deu lo tinga en Gloria.

Degut á certas combinacions hem tingut d' alterar l' ordre en la publicació dels treballs premiats y mereixedors d' accésit en nostre Segón petit Concurs literari; aixís es que avuy publiquem el que obtingué l' accésit según al Tema I, avans del accésit primer.

Aixís mateix no publicarem el premi II per esser l'assumpto de diada, fins á la seva época, d' acort ab son autor. De manera que ara la inserció dels accésits anirá saltada y segóns convinga á las combinacions del períodich, puig alguns sortiran ilustrats.

El dimars passá á millor vida D.<sup>a</sup> Miquela Lloró y Fabrés, germana de nostre estimat amich y Administrador, D. Bartomeu, á qui, igual que á sa familia acompanyém en el just dolor que 'ls agobia, desitjant á tots la resignació que deuen tenir las ánimas fortes en semblants cassos.

Era la finada digna d' estima per son tracte obert y falaguer.

D. E. P.

Pera la vinenta temporada teatral de Romea, nostre estimat company en Joseph Pous y Pagés, está acabant un nou drama que portará per títol *Mes enllá de la vida*.

Dias passats tinguerem el gust de rebre la visita de nostre bon amich y estimat colaborador de Perpinyá, en Jules Delpont, conegut escriptor rossellonés, qui enamorat de Catalunya conreuha nostra llengua ab ver entusiasme, haventse fet tan benvolguer de tots nosaltres que 'ns plau de debó l' amistat del bon amich Delpont. En sa visita vá obsequiarnos ab una curiositat arqueològica, existent en la ciutat de Perpinyá, que en breu publicarem.

Al retornarse 'n nostre apreciat colaborador rebí una forta encaixada.

Nostre Corresponsal de Tarragona ens escriu, interessantnos la noticia de que 'l jove pintor d' aquella ciutat D. Pere Ferran, que cursava sos estudis á Madrid, de retorn á la capital tarragonina, ha exposat tres reproduccions molt exactes dels celebrats cuadros *Tres de Mayo*, *La Virgen* y *Las Hiladoras*, de Goya, Murillo y Velázquez respectivament, y un cuadro original del expositor, tots els quals han produhit molt bon efecte entre'ls intelijents de Tarragona.

Dintre de poch, el Sr. Ferran, obrirá una exposició especial de cuadros seus, segons se diu, com també s' assegura que cridarán l' atenció.

El crim artístich més gran que s'ha vist á Barcelona en tot lo que va de sigle, es un busto en fanch, lo més mal fet imaginable, ahont s' hi llegeix en indigne profanació el venerable nom de Jacinto Verdaguer.

Aquest *fàstich* s'ha vist exposat en l'aparador de la casa Boniquet del carrer de Fernando, y ha fet riure á tot Barcelona.

Sembla impossible l'*esperit* qu'ha demostrat l'autor d'aytal obra, y la irrisória *protecció* que li ha dispen-sat l'establiment de referencia.

Per haver arribat tart la ressenya del derrer concert d'Euterpe, de nostre company, el crítich musical en Joseph Barberá, no podém inclouïrela en el present número, lo que farém en el següent.

Poitiers s'ha traslladat ben á la vora; á Sant Ger-vasi.

Un'altra drama repugnant de una familia mes re-pugnant encara que 'l drama.

Hi ha qui no creu en els monstres anti-diluvians que 'ns pinta la historia de las curiositats de la Nature-sa. Pero aquest mateix incrédul queda vensut devant de la existencia de monstres mes increïbles com son els monstres-humans que, á sanch freda y durant anys, gosan en la enormitat d'un crim infame com es el de privar de la llibertat á qui te dret á la llibertat social. ¿Vólen monstres mes enormes y mes dignes de cás-tich?

Divendres passat en la iglesia de Santa Maria, de Badalona, va celebrarshi una missa en sufragi de l'ánima del immortal Mossén Cinto Verdaguer, vegent-se concorreguda en extrém. En tan solemniat acte hi havian representacions de moltes entitats y perio-dichs de Badalona y de Barcelona, entre ellas la "Unió Catalanista", Centre Catalanista, Agrupació Catalanista, Redacció de "Gent Nova" y altres que no recordém.

Durant l'acte del ofertori se repartiren uns bonichs *recordatoris* ab el retrato del gran poeta y una senti-da poesia del Secretari del "Círcol Catolich" de Bada-lona D. Sebastiá Sabater.

La comisió organísadora d'aytal acte en honra y gloria de Mossén Cinto, mereix un elogi.

## Correspondencia literaria

*Xavier Gambús* (Reus): Admés.—*Pere Simón Nuet*: Es ripiós.—*O*: Reproduheixi la poesia y firmila ab el nom.—*J. B. Espadaler* (S. Quirse de Besora): Me quedo quecóm de la remesa.—*F. Olives Simó* (Falset): Ja varem parlarne ¿Ho vá veure? Lo altre, aviat.—*J. Leacar*: Practiquis.—*Ferrán del Vallés* (Granollers): Procuraré publicarho, re-tocat.—*R. Munté* (Tarragona) Ab molt gust li hauria tingut que retocar bon xich ortograficament. Provi altra coseta mes curta.—*Joan Climent*: La idea es ben aprofitable. ¿Quina llástima que'ls tres sonets adoleixin de tants defec-tes de metre!—*Carlos Ferrer Clavé*: Queda en cartera.—*R. Ribera Llovet* (Sabadell): Ja deu haber rebut carta.—*Lo Cantayre de la Costa* (Mataró): Hivárem trobar alguna vul-garitat.—*A. Andreu Cabestany*: Veurém de retocarho de forma, perque l'idea está bé.—*J. M.<sup>a</sup> Mallafré*: Publicarém várias "Íntimas".—*M. Sanmartí Bosch*: Es fluixa.—*Frede-ric Marsal*: Sentinho molt dech repetirli lo que li deya en ma anterior "Correspondencia". Fixis forsa en las reglas primordials de la bona rima y llegeixi molt els mestres.—*Pere Andreu* (Vilaseca): Tots els seus treballs se ressenten d'un mateix defecte; el metre poch cuydat y la forma molt ripiosa.—*I. Soler y D*: Aquesta vegada es fluixet.—*J. N P*: En las sevas composicions hi ha assumptos simpátichs, pero 'ls fa decaure la forma tan defectuosa. Potser n'hi salvina retocantla bastant.—*Antoni Viver* (Girona): En cartera.—*Joan Ferraté* (Reus): La poesia está bé, pero es massa per-sonal. Lo demés ja procuraré ferli remetre.—*J. V. y B*: Una de las dugas, anirá.—*Arnau lo Catalá* (Badalona): Hi ha trossos ben construhits y altres bastant descuydats. En-vihin d'altres.—*Anton Cantallops*: Alguna cosa bé l'apro-fitarém.—*Joan Bordas Durán*: L'assumpto es un bon xich gastat.—*Jaume Carbonell*: La rima es defectuosa.—*Albert Albert*: L'"Amorosa" cap al final decau; ab algún retoch pot millorar-se. Lo demés, aviat.—*A. Sabater Mur*: Queda en cartera.—*P. Pi Pardo*: L'assumpto pot tractarse ab la meytat del espay, y en forma mes literaria encara. Tal y com está resulta diluhit y estiraganyat.—*Francesch Colo-mer* (Sabadell): Prefereixo la "Nota de Tardor".—*Pere Sa-lóm y Morera* (Tarrassa): Hi ha trossos descuydats de metre, altres poch enlayrats teninho d'esser molt, y... en fi, val-dria la pena que pulís forsa. Li dihém per un bé.—*F. G. y M*: No trihi may assumptos tan repulsius; fan mal y per fortuna no abundan. Pe 'l demés vosté te alguna condició. Estudihi y adquireixi práctica. Se li estima el cuydado y'l bon desitj, gracias.

Quedan encara molts treballs pendents de contestació.

A. López Robert, impresor, Asalto, 63.—Barcelona

# CATALUNYA ARTÍSTICA

SETMANARI IL-LUSTRAT D'ARTS Y LITERATURA

Redacció y Administració: — *Raurich, 20, principal.* — (Hi ha bussó á la porta.)

DIRECTOR: **J. AYNÉ RABELL.** — ADMINISTRADOR: **BARTOMEU LLURÓ**

EN SOS NÚMEROS ORDINARIS PUBLICA:

16 planas de text degut als millors prosistas, poetas y crítichs regionals.— 8 de folletí literari.— Gravats y dibuixos de notables artistas.

Confecciona sovint números extraordinaris.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ: BARCELONA, trimestre 2 pessetas.—FORA, mitj any 4 pessetas.

EXTRANGER un any 12 franchs.—NÚMERO CORRENT, 15 céntims.—NÚMERO ATRASSAT, 20 céntims